

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 13 September 1896. N°. 977.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 14, te Amsterdam. Insendingen die later dan Dinsdagmiddag 12 uur worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van leidegaven en Verslagen van Verenigingen 10 Ct. p. regel.

„Mijn Herder.”

De Heere is mijn Herder; mij zal niets ontbreken. Ps. 23: 1.

Het leven van herder en kudde is een uitdaging Gods. Hij heeft aldus de kudde geschapen en Hij heeft ze op die geheel eigenaardige wijze met den mensch in verband gezet.

Het is niet zoo, alsof wij, menschen, het schape alleen aan zulk soort leven gewend hadden, en het, door onze kunst, op die eigenaardige wijze aan ons hadden verbonden. Immers dan zou met paarden en andere soort dieren dezelfde uitkomst bereikt zijn. Neen, dat die soort dieren, die gewoonlijk in een kudde saamleven, en waarvan het schape het zuiverste beeld geeft, alzoo bestaan, aldus leven, op die wijs onderling saamhangen, en op zoo idyllische manier met een mensch als herder, en zulks onder de bewaking van een herdershond, verbonden zijn, dat alles is Gods bestel, dat heeft Hij zoo uitgedacht, dat is uit de Goddelijke verbeelding, door wonderde scheppingsdaad, alzoo in de werkelijkheid uitgekomen. Niet een mensch heeft dit verzonnen, maar God zelf heeft het uitgedacht en verwezenlijkt.

Als dus God de Heere in zijn Woord ons op die schape, op die kudde en op dien herder wijst, om ons door dat beeld eener kudde zijn wegen te leeren, dan is dat geen hulpmiddel, waarvan God zich bedient, om ons zijn waarheid toe te lichten, maar dan strekt die schepping van kudde en herder, onder meer, ook daartoe, om ons het geestelijk verband tusschen God en zijn volk aanschouwelijk voor oogen te stellen.

Voor ons spreekt die zin daarom minder sterk, omdat wij zelden wezenlijke kudden onder de oogen krijgen. In onze steden zien we er niets van. En zelfs ten platte lande zijn er in ons vaderland slechts zeer enkele streken, waar ge kan leven der kudde, op groote schaal kunt waarnemen. Maar heel anders was het onder Israël, waar het omzwerven van de herders met groote kudden, over berg en dal, tot het eigen volksleven behoorde.

Dat had men onder Israël, van kind af, onder de oogen gehad, in al zijn eigenaardigheid bespeid, en in zijn wonder verschijning liet gekregen. En vandaar dat het onder Israël al het volk toesprak, als het onder Davids harp zoo welsprekend schoon werd getokkeld: *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken.*

Schape, die in breede kudde, achter den herder, al grazend voorttrekken, kleven bijna aan elkander.

Op zekeren afstand gezien, neemt ge een breede witte plek waar, zoo opgestuwd tegen elkander trekken ze voorwaarts. Ze volgen niet alle hun eigen pad, maar dringen tegen elkaar, verdringen elkaar, sluipen onder elkanders hals door, en drukken onder het gaan elkanders vacht in.

Bij niets zoo sterk als bij zulk een trekende kudde schape ziet ge in de veelheid de eenheid uitkomen. Zelfs op schilderijen die zulk een tooneel afmaken, kost het den schilder moeite, om in die massa gekrulde wol, hier en daar de trekken van het enkele schape door het opsteken van den kop te doen uitkomen.

Het zijn er honderden, en toch vormt alles één geheel, zoo ineengestruwd en op elkaar gedrongen, als ze voorttrekken.

Just daardoor is zulk een kudde een zoo treffend beeld van het volk des Heeren, gelijk het achter den eenigen Herder, we zegen niet, altoos aangest, maar aangeaan maest.

Ook dit volk des Heeren toch vormt saam één geheel, één volk, één lichaam Christi, en de enkele verkorenen mogen slechts als leden van dat één lichaam Christi uitkomen.

Ook ziet ge bij zulk een kudde schape steeds één aandrif, één gang, één aaneensluitende voortbeweging.

Zoodra ook maar één schape over den dam is, ziet ge als een golvende wolstroom, ijlend, heel de kudde aansluitend, in diezelfde richting gaan, en dienzelfden dam overschrijden.

Die saamhangende drijfkracht is zelfs zoo sterk, dat als het voorste schape een verkeerd dam overgaat, het voor den herder bijna niet te doen is, om den stroom van wandelende wol te stuiten.

De hond moet scherp bijten en hard rukken, om zulk een kudde in haar verkeerde vaart tegen te houden.

In zulk een kudde is alles *solidair*; een afzonderlijk leven en een afzonderlijke gang kent het schape der kudde niet; en zelfs de lammeren, hoe jong ook, doen aan dat saamkoersen in eenzelfde richting even dapper mede.

En ook hierin is u nogmaals de levensbeweging van het volk des Heeren getekend, wederom niet gelijk het altijd is, verre vandaar, maar gelijk het zijn moest. Ook in die levensbeweging moet eenheid van zin, eenheid van richting, eenheid van bedoelen zijn.

Een eenheid, die, helaas, in de kerke Gods vaak meer uitkomt, als de kerken door ketterij op verkeerde paden dringen, dan wanneer ze bij het zuivere Woord op de goede paden wandelen.

Vandaar dat het spreken van den duivel als herdershond, waarvan God zich bedient, om zijn volk op het goede pad te houden, al komt die trek uit het beeld in de Heilige Schrift zelf niet voor, toch een uitwerking van het beeld is, die we niet behoeven af te wijzen.

De Schrift zelf toch leert ons dat de ketterijen komen moeten, opdat de goeden openbaar worden. En de historie der kerke getuigt het op elke bladzijde, hoe God de Heere gedurig de pijnlijke aanvallen van Satan toelaat, om juist daardoor zijn volk te prikkelen en op te scherpen, en alzoo het wandelen in de rechte paden mogelijk te maken.

Als Arius niet door Satan verwekt was, zou de kerke nooit zoo klaarlijk tot de belijdenis van Christus' Godheid en van de heilige Drieëenheid gekomen zijn. En als diezelfde Satan het heil der Arminianen niet over onze kerke had doen uitzwermen, zou de belijdenis van Gods soevereine genade nooit in dat klare licht geschilderd hebben, waarin onze vaders haar te Dordrecht beleden.

Ook later, ook tegenspraak, ook vervolging laat God door Satan over zijn volk komen, juist om bij zijn volk dienzelfden dienst te bewijzen, dien de herdershond bij de kudde schape bewijst.

Maar toch ook die herdershond is voor de kudde schape bijzaak; waar het leven en de welstand en het behoud der kudde

aan hangt, is de herder, die voor haar uitgaat, en met zijn stok en staf en stem haar leidt.

Geen dier is zoo hulp-behoevend als het schape, en een kudde schape zonder herder, op de bergen omdolend, is eenvoudig verloren.

Die herder is haar hoofd, haar leidsman, haar beschermers en verzorger.

Dat voelt men zoo niet in ons land, waar overal water en allerwegen gras en kruid is en geen ondiep uit de verte loert, maar dat was zonneklaar in een land als Palestina, waar op de bergen soms uren in den omtrek geen water was, en de wolf hongrig omdoolde.

Niet het enkele schape, en ook niet de kudde wist op die eenzame bergen waar het water ontbrong, en niet de kudde kende het gevaar, dat dreigde, noch wist, weerloos als het schape is, hoe dat gevaar af te wenden.

Dat alles wist alleen de herder. En daarom leidde hij de kudde aan zeer stille wateren, en door grazige weiden, en als het angstig gehuil van het ondiep vernomen werd, kromp de kudde in doodsvranging ineen, en kon alleen de stok en de staf van den herder haar vertroosten.

En geheel datzelfde geldt immers van God voor zijn volk.

Dat volk is hulpeloos en weerloos, en alleen Hij, onze God, die dat volk ten herder is, kon ook voor zijn volk de wateren des levens doen ontspringen, het leiden door de grazige weiden zijner genade, en door zijn almachtige hoede nood en dood van zijn volk afweren.

En toch hoe rijk en veelzeggend ook die band, als van een herder, is, die God en zijn volk verbindt, nóg rijker wordt de sprake die van dit heerlijk beeld uitgaat, als de enkele geloovige, als elk kind van God op zich zelf, mag uitroepen: *De Heere is mijn Herder!*

Want natuurlijk de herder is geen herder voor één schape, wezenlijk herder is hij alleen in zijn betrekking tot de *gehele kudde*, en een kind van God dat uitroep: *De Heere is mijn Herder*, en daarbij zijn aanhoorigheid tot de kudde, d. i. tot het volk des Heeren, uit het oog verloor, zou toen de taal der Schrift niet te verstaan.

Van een herder is ook voor u geen sprake, tenzij ge u één met al's Heeren volk, een schaapke of een lammeke der kudde gevoelt.

Maar als dat zoo zijn mag, als ge waarlijk weet lid van het Lichaam Christi, burger in het volk, schaapke der kudde te wezen, dan gaat ten slotte de kracht en de troost van dat woord ook tot uw *eigen eenzame ziel* door; gelijk de ziel eens menschen in de Schrift dan ook *zijn eenzame heet* (Ps. 22: 21; 35: 17).

Immers dan lijkt wel voor wie het van verre aanschouwt, die kudde één wollige massa, waarin het enkele schape zich verliest, maar de Herder kent elk zijner schape, voor Hem is elk schape op zich zelf een eigen iets, en ook onder Gods volk is er niet één, die verkoren is en geloofd, of de goede Herder kent hem bij name. En hoe ook in de menigte van het volk als een schijnbare vergetenheid meedolend, op het eind weet toch ook hij het uit blijde zielservaring David na te zingen: *De Heere is niet alleen de Herder der kudde, maar ook mijn Herder.* De Herder van allen saam, en toch ook mijn *bijzondere* Herder, zoo

mijn Herder in bijzonder, dat het soms schijnt, alsof Hij de overige schape der kudde vergat, om voor *mijn* alleen te zorgen.

En zóó is metterdaad de zaligheid en de weelde van Gods volk.

Immers elk lammeke der kudde kan in het zalig besef komen, dat zijn God schier geen andere bemoeienis heeft, dan om *zijn* wonden te heelen, hem aan de wateren des levens te leiden, hem naar een grazige plek te lokken, hem terug te brengen als hij was afgedolend, en hem door een gansch eigenaardig geluid van het tikken en dreunen van zijn staf op de rotsvlakte te verkwikken.

En als dan een kind des Heeren, dat zóó zijn God kent, straks merkt en bespeurt, dat diezelfde God het even zoo wonderlijk maakt met elk der overige lammeren in de kudde, en dat allen die oogen hebben om te zien, hetzelfde van hun God getuigen, ja, dat ze allen als uit één mond bekennen: *De Heere is mijn Herder!* — dan wordt het besef van die trouwe herderzorg van aller God en Vader zoo overstelpend machtig, dat de lofzang in aanbidding overgaat, en allen saam willig en overgelukkig den eenigen Herder volgen.

Amsterdam, 11 September 1896.

De indruk, dien de Generale Synode van Middelburg achterliet, is niet geheel dezelfde als die van Dordrecht het land inging.

Dit is te verstaan. Te Dordrecht kwam men bijeen een blauwen Maandag na de Vereeniging. Ze was amper een jaar oud.

Dat moest wel ietwat stijf en gehinderd uitvallen, en door dien overigen vorm een kans bieden aan argwaan en wantrouwen.

Dordrechts Synode droeg zoo in elk opzicht de *allures* van een eerste ontmoeting. Er heerschte zekere verlegenheid, zekere onovervloedigheid, zekere opzettelijke en daardoor pijnlijke voorzichtigheid.

Eigenlijk had men jaar en dag na de Verbondsluiting nog ganschelijk geen Synode moeten houden, en eerst eens drie jaren rustig kerkelijk saam moeten leven.

Maar natuurlijk dat kon niet. Er was te veel dat op voorloopige regeling wachtte. Te Amsterdam genoten we een Synodalen dag, maar doorleiden geen gedaagde Synode. Daar kwamen wel twee groepen, maar nog niet de kerken der beide groepen saam.

Zoo kon men niet buiten Dordrecht. En de fout was maar dat men te Dordrecht noch van de één noch van de andere zijde hielder genoeg inzag, wat gansch voorloopig karakter die tusschentijdsche hulp-Synode droeg.

Zij die ons Calvinistisch Sion gram zijn, liepen er dan ook heerlijk mee in, toen ze, op het min goed gerucht van de Dordsche Synode afgaande, den profetenmantel omgingen, en de totale mislukking van onze Vereeniging voorspeelden, ja, reeds in meer dan één kring op die mislukking vissels trokken.

Wie dat alzo deden, verwijzen we nu maar. Een booze consciëntie heeft het kwaad genoeg met haar zelf. Ge behoeft haar last niet door verwijt te verzwaren.

Maar na Middelburg zullen deze heeren speculanten van professie dan toch inzien, hoe heerlijk ze zich misrekend hebben.

Middelburg was eigenlijk onze eerste medellende Synode. Dordrecht trekt de schrijver der historie alleen *pro memorie*

uit. En op die Middelburgsche Synode, pas vier jaren na ons samenkomen, bleek de Vereeniging zoo boven alle verwachting goed en gelukkig geslaagd te zijn, dat niemand meer aan A of B dacht, en er nog slechts even 50 op de 620 plaatsen overbleven, waar deze antiquiteit nog met beschaamd gelaat voortkwint.

Dit was zelfs zóó sterk, dat al wat in Deputatschap of Rapport nog van de Dordsche Synode naverkte, als sneeuw voor de zon wegsmol, en dat voor de toekomst de leefregel op allerlei gebied zoogoed als met algemeene stemmen werd vastgesteld.

Men heelt zich te Middelburg als één bekend, en na een oogenblik hortens, als één gevoeld.

Naar het verleden zag niemand meer, ieders blik was op de toekomst gericht, en die toekomst ging men vol vreugde en goede hope tegen, als voor oogen ziende, hoe de sterkte des Heeren in het lichaam der kerke indrong, en ons oppiep om met verende kracht, vergetende wat achter ons ligt, aan de wederoprichting van het Calvinisme, overeenkomstig zijn aard, en in onverdroten trouw aan zijn beginselen, te arbeiden.

Van overwinnaars of overwonnenen was dan ook, gelijk het op een Synode der kerken betaamt, geen oogenblik sprake.

Men hielp elkander om vooruit en verder te komen.

Men begreep, zoogoed als eenparig, dat de positie van een kerkengroep, die gelijk de onze thans breed haar vleugelen uitspreidt, een geheel andere is, dan vroeger de positie der twee kleine groepen elk op zichzelf genomen; en men zag in dat die veranderde positie vanzelf duurder verantwoordelijkheid, hooger plicht en anderen leefregel met zich bracht.

Dit besef nu legde aan alle onderling getwist het zwijgen op. Er was vreugde-olte voor treurigheid. Dank en lof en heilige vreugde in de Synode en onder het volk, dat haar in hoogte en lage bank omlijstte.

Al aanstonds ging er een juichtoon in heel Walcheren op. Van Walcheren klonk die juichtoon over al Zeelands eilanden na. En van Zeeland ging die toon der dankzegging en der blijde hope heel het land door.

Ook ons is deze uitkomst oorzaak van ongeveinsde vreugde, niet het minst met het oog op hetgeen voor de Zending is verricht. Onze Zending tobde. Ze zwakte in te ondiepe wateren, en raakte daarom telkens vast.

Nu is ze vlot geworden, en door een diepe geul heen, in vrij vaarwater geleid.

Geve de Heere onze God, dat het Gereformeerde volk dan nu ook met stillen ernst en met voor niets terugdeinende overvaardigheid op dezen Dienst des Heeren inga.

Bovenal vernemenigvuldige het gebed, opdat de Heere des oogtes ons arbeiders die den sikkel niet stomp slaan, maar door de halmen doen snijden, uitstootte in zijnen wijngaard.

Calvinisme in Amerika.

Professor Steffens, ook hier te lande in breeden kring bekend, heeft als inaugurele oratie bij zijn optreden aan de *Presbyterian Theological School Nord West* te Dubuque,

woorden over bovengenoemde daad, die zij een daad van oproerigheid noemden en over ketterij, waarvan men hem beschuldigde. Daarna werd hij naar den kerke geleid. Eerst sloot men hem op in den Tower en later in King's bench Southward, dat toen onder de directie stond van William Fets-William, een man, wiens hart het Evangelie Gods liefhad, waarom hij ook Bradford veel vrijheid gaf o. a. ook die, om tweemaal per dag met de gevangenen godsdienstoefening te houden.

Twee jaren bleef Bradford gevangen, gedurende welken tijd hij heel wat aanvallen op zijn geloof had te verduren. Meermalen beproefde men hem over te halen de gunst der koningin aan te nemen, die hem zou geschenken worden met de vrijheid en de ere, indien hij zijne heilijdenis herriep. Doch de martelaar bleef in zijn God vaststaan, wees de aanvallen af, toonde, dat de beschuldiging van oproer onwaar was, alsmede eene andere aanklacht, dat hij geld zou ontvreemd hebben. Ook buiten de gevangenis hoorde men van hem. Hij schreef menigen brief aan de bewoners van Londen, aan de Universiteit en aan de stad Cambridge; ook aan die van Waldeene en Manchester. Zelf kreeg hij ook brieven van bemoeidiging, onder andere eenen van Ridley.

Eindelijk kwam de tijd zijner ontbinding. Bradford werd veroordeeld om verbrand te worden. Tegelijk met zekeren John Lief, een 18-jarige jongeling, stierf onze martelaar in de vlammen, den 16 Juli 1555.

DE GAAY-FORMAN.

De Martelaren.

CCXVI.

JOHN BRADFORD.

„Hebt een goed geweten, opdat in hetgeen zij kwalijk van u spreken als van kwaaddoeners zij beschaamd mogen worden, die uwen goeden wandel in Christus lasteren.” Deze vermaning van den Apostel Paulus komt ons voor den geest, als wij de vijanden der waarheid zien handelen tegen den Engelsen dienaar des Woords John Bradford, die zijne goede belijdenis van den Heere met zijn bloed heeft bezegeld.

Daar is een tijd geweest, dat Bradford de wereld diende, maar hij is veranderd door de kracht des Heeren en verlangde toen in 's Heilands dienst te leven en te sterven. Zijne geschiedenis is kortelijk deze:

Bradford, die te Manchester geboren is, werd reeds in zijn kindschied door zijne ouders bestemd voor de studie der letteren. Onder veel, dat tot zijn lof gezegd is, behoort ook, dat hij een begaafd schrijver was. Zijn maatschappelijke loopbaan begon hij in dienst van Sir John Harrington, ontvanger der koninklijke domeinen te Bologne, hetwelk toen aan Engeland behoorde. Geen meester had zijn dienaar liever dan Harrington Bradford en deze was genen van zeer groot nut. Dit leven duurde een langen tijd, en had Bradford gedrukt, hij zou er schatten

bij verdiend hebben, had de Heere niet iets anders met hem voor. De omkeering, die plaats greep in zijn geestelijk leven, drong hem aan Harrington zijn ontslag te vragen. Na dit gekregen te hebben begaf hij zich naar Londen, om er zich toe te leggen op de studie der rechten. Doch de roeping, die hij in zich gevoelde, om voor den dienst des Woords zich voor te bereiden, liet hem geen rust. Hij liet de studie der rechten varen en begaf zich naar Cambridge, om er in de theologie te studeren. De ijver, waarmee hij zich toelegde op zijne studies, werd bijzonder gezegd, zoodat hij in een jaar tijds meester in de vrije kunsten was.

Kort daarop ontstond er een nauwe betrekking tusschen Bradford en den beroemden hervormer Martinus Bucerus, die zich van zijn begaafden leerling veel goeds beloofde voor de kerke des Heeren en daarom hem vermaande, om zijn talent nu te gaan gebruiken in den dienst van 's Heeren Woord. Maar Bradford meende, dat hij daartoe nog niet bekwaam was. Bucerus sprak hem echter herhaaldelijk moed in, zoodat de martelaar eindelijk toegaf en aan de roepstem van Nicolaas Ridley, toen bisschop van Londen, gehoor gaf, om tot hem te komen en de kerkelijke wijding te ontvangen. Hij werd eerst diaken en moest dadelijk beginnen te preken in de kerken te Londen. Met ijver kweekt hij zich van zijne taak en verkondigde het zuivere Woord des Heeren, zelfs toen, na den dood van Eduard VI, velen van het ware geloof afvielen en om hun leven te redden, het Pausdom weer navolgden.

Dat deze trouw velen niet aanstond is gemakkelijk te begrijpen. Men zocht en vond een reden — zij het een onbillijk — om Bradford gevangen te nemen. De zaak was deze. Den 13en Augustus 1553 sprak in de St. Pauls-

kerk zekere De Gilbert Bourne, die later tot bisschop van Bath in Wales is verheven. In zijnen ijver voor den Paus en de Roomsche kerk brakte hij op onbeschaamde wijze vele en velerlei lasteringen uit tegen den overleden koning Eduard en den Gereformeerden godsdienst. Dit beviel zijnen hoorders niet en het scheelde weinig, of zij hadden hem van den kansel afgeworpen, al was de bisschop van Londen en de schout der stad ook in hun midden. Bourne dorst, uit vrees voor het oproerige volk, waaruit hem reeds een dolk was toegeworpen, welke hem verwondde, niet voortgaan en verzocht Bradford voor hem te spreken. Deze deed het en het volk werd kalmer en luisterde met diepe aandacht naar zijne prediking. Daarna keerden, op een enkele na, de hoorders huiswaarts. Doch de achtergeblevenen, een edelman met twee zijner dienaars, wilden Bourne te lijf. Bradford, die ziende, plaatste zich voor de aanvallen om ze tegen te houden, terwijl hij Bourne liet zeggen, dat hij vluchten moest. Deze deed dit en verborg zich in het huis van den gouverneur der stad. Toen hij zich van daar naar zijn eigen verblijfplaats wilde begeven, riep hij weer de hulp in van Bradford, die hem begeleidde naar de woning des Burgemeesters, van waar hij heilighuis thuis gebracht werd door eenige gerechtsdienaars.

Dienselfden dag hield de martelaar een rede voor een groote schare, die in de Bow-kerk samengevoeld was, haar bestraffende over den geest van oproerigheid, welken zij getoond had. En toen iemand hem toeriep zich wat te matigen, weigerde Bradford het, omdat hij matiging een verzaking van zijn plicht achtte.

Drie dagen later werd de martelaar voor den raad en de bisschoppen gebracht en verplicht zich te verant-

een onderwerp behandeld, dat op verblijdende wijze toont, hoe het Calvinisme, in wetenschappelijk zin, ook in Amerika veld-wint.

Wij meenen onze lezers een dienst te bewijzen, met deze oratie in onze taal weer te geven:

Het Christendom als herschepping.

Ik verzeker u, geliefde Broeders, dat ik diep doordrongen ben van de plichtigheid van deze ure. Hoewel ik reeds een jaar in uw dienst gearbeid heb, zoo neem ik toch eerst heden, officieel, de taak op mij, die mij toevertrouwd hebt. En het is een moeilijke werk, dat ik in uw midden te verrichten zal hebben. Het jaar, dat nu ver-liep, heeft mij veel geleerd, ten opzichte der eigenaardige moeilijkheden, waarmede wij op ons eigen arbeidsveld te rekenen hebben. Maar, ook afgescheiden hiervan, blijft het altijd een uiterst gewichtige taak, jonge mannen voor den dienst des Woords op te leiden, en zelf levendig deel te nemen aan den strijd over de groote theologische vraagstukken van onze tijd. In onze dagen van rusteloosheid, wereldgelijkvormigheid en zwevende meningen, dagen van zoo veel anti-dogmatisch karakter, is het inderdaad een Hercules-taak, de banier der Gereformeerde Theologie hoog te houden. Indien de bron onzer sterkte en onzer wijsheid niet onuitputtelijk ware, hoe zouden wij terugkeeren voor zulk een reuzeninspanning! Onze God evenwel, die zijne dienstknechten roept tot het werk dat Hij hun toevertrouwt, is onze getrouwe gids en onze sterke toren. In zijne sterkte en wijsheid roem ik, en ik leun op zijn machtigen arm.

In het werk, waartoe gij mij geroepen hebt, heb ik reeds eenige ervaring gehad. In de laatste twaalf jaren is de Dogmatiek mijne voornaamste studie geweest, en gij hebt mij tot eenen schier gelijken arbeid geroepen. In bijzonderheden moge mijne taak aan uwe Godgeleerde School verschillen van het werk waaraan ik gewoon was, in wezen is het hetzelfde.

Het ligt niet in mijne bedoeling u een schets van mijne taak als hoogleraar in de Dogmatiek voor te leggen. Wel weet ik dat dit vaak geschiedt bij een plichtigheid als ons nu samenbrengt; maar het schijnt mij overbodig toe, te herhalen, wat door anderen reeds zoo vaak en zoo goed gezegd is. Liever wil ik uwe aandacht vragen voor de ontwikkeling eener gedachte, die mij sinds lang bezig heeft gehouden. Schijnbaar is ze van nietszeggende algemeenheid, maar feitelijk is ze vol diepen zin en rijke betekenis. Jaren geleden vond ik haar in een populair godsdienstig boek, en van atonde aan trok ze mijne aandacht. Het Christendom is terugkeer naar het oorspronkelijke, het Christendom is herschepping.

Mijn eerste indruk was: Wat gelukkig gekozen uitdrukking! Maar toen ik den inhoud begon te ontleden, bespeurde ik alras den rijkdom van gedachte, die er achter school. Vergun mij dan uwe welwillende aandacht te vragen voor mijne poging, om u in het Christendom te doen zien een Goddelijk plan tot herschepping van wat door de zonde ontreddeerd werd.

Wat is het karakter der Christelijke religie? Deze vraag is in vroeger eeuwen dikwijls aan de orde gesteld en houdt nog altijd den geest bezig van hen, die ernstig naar waarheid zoeken. Dat het vinden van een juist antwoord op deze vraag van het grootste gewicht is, stemmen wij allen van harte toe. Al wat wij verwachten, al wat wij begeeren, is er ten nauwste mee verbonden. Het Christendom is de realiteit der realiteiten, indien het waar is; het is de grootste en weerdste misleiding, indien het niet op daadzaken gegrond is. Maar, zelfs indien wij overtuigd zijn van zijne waarheid, dan, juist ter wille van onze overtuiging, wenschen wij te weten, hoe groot de schat is, dien God ons in de Christelijke religie geschenken heeft. Eene gedeeltelijke kennis moge ons sommige onderdelen doen verstaan, maar eerst een volledig en juist begrip zal aan het licht brengen, hoe het Christendom God verheerlijkt, juist doordat het de glorie Gods ons in een raadsplan openbaart, naar hetwelk God zijn bedoeling met deze wereld en ons geslacht bereikt en voltooit. Geen wonder dus, dat de vraag over het karakter der Christelijke religie telkens weer aan de orde wordt gesteld, en dat ieder er belang bij heeft, dat zij juist en afdoende wordt beantwoord.

Aan de beantwoording dezer vraag toegekomen, begin ik met een axioma. Ik geloof, ernstig en ten volle, dat God Zich-zelf in de Heilige Schrift geopenbaard heeft. God geopenbaard in het vleesch, dat is het heilige beeld, door den Heiligen Geest geteekend op de bladzijden der Heilige Schriftuur. Dit kunstwerk van Gods eigen vinger is de schoonheid des Bijbels, het mysterie zijner organische eenheid en het bewijs zijner Goddelijke autoriteit. Uit deze bron putten wij al onze geopenbaarde kennis van God; en zelfs de Natuurlijke Godgeleerdheid heeft den Bijbel te erkennen als haar gids, wij zij niet op dwaalwegen af-zwerfen. Indien wij een antwoord zoeken op onze vraag: Wat is het Christendom? — moeten wij gaan tot Hem, wiens schepping het is. Het Christendom is niet het werk van Petrus of Paulus; God zelf heeft het in het leven geroepen. Noch de rede noch de kerk heeft eenige autoriteit, deze quaestie naar eigen goedvinden uit te maken. Zij kunnen ons behulpzaam zijn om te vinden wat de Heilige Schrift ons dienaangaande openbaart (want onze methode van onderzoek is zoowel rationeel als historisch), maar absolute autoriteit bezit de eene noch de andere. Ieder antwoord op onze vraag moet beoordeeld worden naar den maatstaf, dien God zelf gesteld heeft.

Indien er iemand mocht zijn, die de geldigheid van dit axioma eerst bewezen zou

willen zien, is mijn antwoord: Een axioma is niet de slotsom van een langdurige rede-neering, het moet eenvoudig of aangenomen of verworpen worden. Wij hebben altijd een uitgangspunt noodig.

„Voraussetzungslosigkeit“, zooals de Duit-schers het noemen, d. i. van wat te steken zonder een vooruit aangenomen waarheid, is eene onmogelijkheid. Zelfs de beoefenaars der natuurwetenschappen, die op den naam van „zuiver wetenschappelijk“ aanspraak maken, omdat zij zich bezig houden met dingen die gewogen en gemeten kunnen worden, kunnen de waarheid hunner stelsels niet bewijzen zonder hulp van axioma's. Ernest Haeckel b. v., de getrouwste volge-ling van Darwin, geloof — let wel, ik zeg geloof en niet weet — dat op eenen zekeren tijd, misschien biljoenen of triljoenen jaren geleden, er in de stof, die — waarom deelt hij niet mede — tot op dat oogen-blik in eenen staat van volkomen rust ver-keerd had, plotseling beweging kwam. Hoe dit geschiedde, kan hij niet verklaren, maar desniettemin is het zijne onverklaarbare over-tuiging, dat er zulk een mysterie plaats greep, waardoor alle, sinds door evolutie ontwik-keld individueel bestaan in hemel en op aarde mogelijk werd. Dit axioma is voor Haeckel wat voor ons het eerste artikel onzes ongetwijfeld Christelijken geloofs is: „Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.“ Ver-wacht gij van mij, dat ik de waarde van deze beide axioma's zal bespreken? Er is niets te bespreken; gij moet het eene aan-nemen en het andere verwerpen. En zooals uw geloof is, zoo zal uwe keus zijn. In mijne schatting is het axioma, dat mij ten gids strekt bij al mijne onderzoekingen, meer rationeel dan dat van Haeckel, en verklaart veel beter het ware karakter des Christen-doms, dan zijn axioma de evolutie van onze tegenwoordige wereld in al hare stoffelijke heerlijkheid [verklaart]. Als een *dos moi pou sto* *) is mijn axioma eene onverklaarbare rots, en het zijne niets dan drijfzand. Het is daarom dat ik, met een gerust geweten, u uitnodig, om u te plaatsen op het onwankelbare fonda-ment, dat ons in de Heilige Schrift ge-schenken is. De mechanische theorie van het heelal kan niet verklaard worden zonder geloof in een of ander axioma. Zou-den wij ons dan de bekentenis schamen dat wij niet in staat zijn, met juistheid het ware karakter des Christendoms te verklaren zonder het axioma, dat door mij vooropgesteld is, n.l., dat God Zich-zelf in Christus aan ons geopenbaard heeft, en dat Hij ons alles heeft medegedeeld be-treffende het Christendom, dat in den meest absoluten zin het werk zijner handen is, een geenen deele eene uitvinding van menschen?

En nu, overgaande tot mijn onderwerp, meen ik, dat de Heilige Schrift ons het Christendom openbaart, als de volvoering van een plan tot herstel van wat God oorspronkelijk schiep.

Het Christendom is niet het eerste werk van God. Hij was reeds Schepper vóór Hij zich als Redder openbaarde. Het is eene heerlijke zaak te belijden, dat wij gelooven in Jezus Christus onzen Heere, die ons verlost heeft en de heerlijke vrijheid der kin-deren Gods voor ons verworven heeft; maar dit deel onzer belijdenis is gegrond op het eerste, waarin wij belijden te gelooven in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde. Eerst de schepping, daarna de genade. God heeft de wereld geschapen om Zich-zelf wille; Hij heeft het Christendom in deze zondige wereld ingebracht, om haar weder in hare oorspronkelijke heerlijkheid te herstellen, haar te volmaken, en haar weder te doen beantwoorden aan zijne oorspronkelijke be-doeling. Dit alles wordt ons duidelijk ge-openbaard in de Schrift. De vier en twintig ouderlingen, die Johannes in een gezicht zag, vielen neder voor Hem, die op den troon zat, zeggende: „Gij, Heere! zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid en de eer en de kracht; want gij hebt alle dingen geschapen, en door uwen wil zijn zij en gij zij geschapen“ (Openb. 4: 11). Hetzelfde zegt Paulus, als hij het leerstelijke gedeelte van zijnen zendbrieff aan de Romeinen be-sluit, en in heilige bewondering uitroept: „Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen“ (Rom. 11: 36). God heeft eerst in zijne wijsheid het plan der schepping ontworpen, daarna door zijne macht dit plan ten uitvoer gebracht. Daarom is ze zijn werk, waarin Hij zich verlustigt. En wij zijn niet alleen geroepen te gelooven, dat niemand God bij de schepping der wereld geholpen heeft; want dat is eene waarheid, die vanzelf spreekt; maar het is onze plicht, als zijne schepselen, God in al onze daden te verheerlijken, omdat de wereld om zijnentwille geschapen is.

Velen onzer tijdgenooten, die op den drempel van het eudaemonisme aanbidden, moge deze leer vreemd toeschijnen, een feit is het, dat zij van het begin tot het eind in den Bijbel te vinden is.

God heeft den mensch toegerust met alle gaven, die noodig zijn om Hem te verheerlijken. Hij schonk hem deze wereld als eene erfenis, eene wereld die „zeer goed“ was, toen zij uit de werkplaats des Almachtigen te voor-schijn trad.

De mensch zelf was geschapen naar Gods beeld en gelijkenis, volmaakt bekwaam om zijns Makers heerlijkheid te weerspiegelen, en den naam zijns Gods te verkondigen tot de einden der aarde.

Wat de natuurlijke verhouding des men-schen tot God aangaat, deze was insgelijks vol-maakt. Zonder eenig *donum superadditum* *) had hij gemeenschap met God, die in zijne nederbuigende goedheid in een verbond met hem trad. In het Paradijs was van geen

missing link of ontbrekende schakel sprake. Geen Middelaar was noodig, geen Zalig-maker, geen Bijbel; geene opbeuring van genade. Adam was een volmaakt schepsel in eene volmaakte wereld. Ja, waarlijk, de schepping is eerst, en daarna de genade.

Maar helaas, de zonde kwam in de wereld. Door ongehoorzaamheid vielen Adam en Eva; de wereld in hunnen val met zich mede-sleepende. Zij aten van de verbodene vrucht; en in plaats van God te verheerlijken, stonden zij tegen Hem op. Het probleem van den oorsprong der zonde is ontzettend, en niet gemakkelijk op te lossen.

Het staat echter vast, dat de zonde en de ellende, die in het Paradijs haar in-trede in de wereld gemaakt hebben, overal zijn doorgedrongen.

De geheele menschelijke natuur is ver-dorven; de schuld is aller.

En nu had de mensheid een redmiddel noodig, zou Gods wereldplan niet falen. Of heeft het inkomen der zonde in deze wereld uitgewerkt, dat God zijn oorspron-kelijk plan opgegeven heeft? In dit geval, zou de triomf der zonde volkomen zijn geweest. De eeuwige God evenwel laat zich niet dwarsboomen in de volvoering zijner plannen door eenige vijandelijke macht in den hemel of op de aarde of in de hel. Daarvoor had Hij de wereld, het werk zijner handen, te lief. Hij kon haar vernietigd hebben, want Hij is El Schaddai, groot ook als Verderver; maar neen, ons is geopenbaard, dat zijne gedachten vol Goddelijke liefde zijn. „Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem geloof, niet ver-derve, maar het eeuwige leven hebbe“ (Joh. 3: 16). Hij verdiert niet het werk zijner handen, maar bestelde een redmiddel om het weder te herstellen.

Dit redmiddel Gods tegen de zonde der wereld is het Christendom. Het is niet alleen Gods wil eenige menschen te redden, maar het is bovenal zijn wil, dat deze wereld, die Hij geschapen heeft, behouden zal worden.

Menschen, ja gansche scharen van men-schen, zullen, naar luid der Schrift verloren gaan; maar het menschelijk geslacht, en de wereld die het bewoont, zal uit de hitte der verdrukking der laatste dagen te voor-schijn komen, schitterende in nieuwe heerlijkheid. Want God heeft zijnen Zoon niet ge-zonden in de wereld, opdat Hij de wereld veroordeelen zou, maar opdat de wereld door Hem zou behouden worden. Gods red-middel is eene echte panacee in den volsten zin des woords: algemeen van karakter, werking en bruikbaarheid.

Maar is ons niet geopenbaard, dat God alleen de uitverkorenen redt? Zeker. Van ganscher harte gelooven wij de waarheid, dat de reddende genade Gods particulier is en niet algemeen. Maar dit is niet de ge-heele waarheid, ons in de Schrift geopen-baard. Beschouwen wij de mensheid als eene serie individuen, ja dan „zijn er eenigen uitverkoren ten eeuwigen leven, en anderen voorbeschikt ten eeuwigen dood“. Maar wij moeten nooit vergeten, dat ook het men-schelijk geslacht eene eenheid vormt; ver-bonden met den eersten Adam in absolute verlorenheid; als geslacht gered in Christus, den laatsten Adam. Zij, die tot Gods uit-verkorenen behooren, vormen in Christus deze eenheid. Zij zijn het herboren menschelijk geslacht, de bruid Christi, de nakomeling-schap van den laatsten Adam, als ik zulk eene uitdrukking bezigen mag, die God, in het eind, als zijn redmiddel alles zal hebben uitgewerkt, waartoe het geschoonken was, in eene wereld zal zetten, in wezen gelijk aan de oorspronkelijke, maar vervuld van de heerlijkheid des Heeren. Wel is waar, zal daar altijd zijn de zwarte achtergrond der buitenste duisternis, waar de tweede dood eeuwiglijk heerschen zal; maar Gods werk, de hemel en de aarde, door Hem geschapen, zullen heerlijk schitteren in de volkomene ontwikkeling van alle gaven, waarmede Hij hen in den scheppingsmorgen sierde. Dan zal het verstaan worden, dat de schepping niet alleen het eerste is, naar de volgorde der tijden, maar ook het laatste, en eeuwig blijvende, evenwel verschillende van haar begin, als de gerijpte vrucht verschilt van den bloesem der lente. Als de elementen brandende zullen zijn vergaen, en nieuw ge-vormd zal de schepping de volmaakte weerspiegeling zijn van de heerlijkheid Gods, die haar niet alleen door het Woord zijner kracht in aanzijn riep, maar ook, trots zonde en duivel, tot volmaakte ontwikkeling bracht. Dan zal ook blijken, dat de historische ont-wikkeling der schepping niet is een pro-gressus in infinitum, maar een zich bewe-gende naar het einddoel, dat God in zijne oneindige liefde en wijsheid bepaald heeft. En dat dit einddoel ten laatste bereikt zal worden, danken wij aan Gods eigen red-middel: de Christelijke religie.

De zonde is, ontwijfelbaar, eene ontzet-tende macht. En toch is de wereld niet omgezet in zonde. Als dit zoo ware, zou geen redmiddel de zonde hebben kunnen verwijderen, de wereld voor geene her-schepping vatbaar zijn.

Gelukkig is de zonde iets accidenteels; zeer zeker ontzettend in natuur en werking, maar toch slechts accidenteel van aard. Ze is, als het ware, eene episode in de historische ontwikkeling van het geschapene, eene episode, die, van menschelijk stand-punt gezien, de volvoering van Gods besluit in de historie vertraagd moge hebben, maar die geene macht heeft voor eeuwig Gods werk te vernietigen. Dit accidentele ver-schijnsel der zonde is oorzak geworden van de openbaring van Gods heerlijke ge-nade, die voor deze onze krauwe wereld in het Christendom het eenige redmiddel gezonden heeft, in staat om de ontzettende werking van ziekte en dood in al zijne vormen te bestrijden.

Maar als de zonde iets accidenteels is, draagt dan het Christendom ook niet het

karakter van eene episode? Zekerlijk. Reeds het feit, dat het een geneesmiddel is, be-wijst dit. Als geneesmiddel zal het ophu-den te bestaan, zoodra het uitgewerkt heeft. De nieuwe hemel en de nieuwe aarde zullen geen geneesmiddel meer van noode heb-ben; het vrijgemaakte volk des Heeren, wonende in zijne erfenis, is voor eeuwig verlost van zonde en ellende. In het ge-zicht van den profeet wordt van de hemel-sche stad gezegd: „En geen inwoner zal zeggen: Ik ben ziek, want het volk, dat daarin woont, zal vergeving van ongerech-tigheid hebben“ (Jes. 33: 24). Met de schuld der zonde zullen alle werkingen der zonde te niet gedaan worden. In dezen toekomst-igen staat der heerlijkheid, zal de zonde eens voor al verbanne zijn. In dit licht verstaan wij, wat Paulus zeggen wil, als hij van Christus getuigt: „En wanneer hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon zelf onderworpen worden Dien, die hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen“ (1 Cor. 15: 28). Als Middelaar heeft Christus dan zijne zending volbracht, maar als Hoofd der herborene mensheid zal Hij eeuwig eere ontvangen, omdat Hij hare eeuwige gelukzaligheid verwierft. Het rijk der genade is voorbij, en het rijk der heerlijkheid is gekomen, en daaraan zal geen einde zijn!

Uit de schets, hierboven gegeven, welke bij den weinigen tijd, dien ik ter beschikking heb, uiteraard kort moet zijn, blijkt m. i. vanzelf, dat het Christendom niet anders dan als middel ter herschepping mag wor-den opgevat, en dat dit feit geheel onze Dogmatiek beheerscht.

Het ligt niet in mijne bedoeling dit feit te verdedigen als een hoofdbeginsel, waarop geheel het systema van onze Theologie op-getrokken zou moeten worden. Voor dat doel hebben wij eene basis noodig, die niet voor verandering of wijziging vatbaar is. Wij moeten niet uit het oog verliezen, dat het Christendom in de ontwikkeling der wereld eene noodzakelijkheid is geworden door de ongehoorzaamheid en den val des menschen, en ophouden zal te bestaan als geneesmiddel, zoodra de genezing volkomen tot stand is gebracht. God is de Schepper van hemel en aarde, de Vader van onzen Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de Rots der hope voor allen, die in zijnen naam ge-looven. Hij is daarom het eenige genoeg-zame fundament voor den bouw van een theologisch stelsel. Theologie moet theolo-gisch van aard zijn, theologisch zelfs in zijne opvatting van anthropologie en van alles wat daarmede verbonden is. Ik voor mij ben ten volle overtuigd, dat Gods eigen openbaring de grondslag is van elk Chris-telijk leerstelsel.

Het wil mij evenwel toeschijnen, dat wij wel zullen doen, de groote waarheid, die wij nu bespreken, te beschouwen als een correctief. Wij neigen licht tot eenzijdigheid, zoodra eene belangrijke gedachte of een gewichtig feit onze aandacht trekt. Vooral theologen zijn, naar mijne ervaring ten minste, gewoonlijk zeer dogmatisch. Zij strij-den voor de waarheid; maar het gebeurt hun wel eens, dat zij voor verdraaide voorstel-lingen der waarheid strijden, en dan wordt hun standpunt hardnekkig dogmatisch. Daarom hebben wij een baken in zee noodig, dat ons zoowel behoedt voor afdwalingen, als voor een verdraaien der waarheid, waardoor ze in leugen wordt omgezet. Want wat is de leugen anders dan de caricatuur van de waarheid?

Het is duidelijk dat het Christendom, be-schouwd als herschepping, den nadruk legt op het soteriologisch karakter van onze religie. Het treedt voor ons als het ant-woord Gods op de dringende vraag des zondaars: Wat moet ik doen om zalig te worden? Het Christendom voorziet in de behoefte der gevallen menscheit. Een dogmaticus doet wel, dit feit altijd voor oogten te houden.

Een theologisch stelsel, dat den soteriolo-gischen zuurdeesem niet bevat, moge eene verhevene beschouwing over God en God-delijke zaken zijn, in geen geval is het een getrouwe voorstelling van Gods Zelfopen-baring in Jezus Christus. De soteriologie moet daarom eene hoofdplaats innemen in ieder Christelijk leerstelsel. Onze tegenwoor-dige theologen hebben zulk eene waarschu-wing wel van noode. Er zijn er, die als hoofdbeginsel hunner leer verkondigen: het Vaderschap Gods en de broederschap van alle menschen. Er ligt eenige waarheid in deze leer. God heeft zich als Vader geopenbaard, en Hij brengt de ware broe-derschap tot stand. Wie zou dit willen ontkennen? Het is eene waarheid, onom-stootelijker dan een rots. Velen onzer tijdgenooten evenwel maken een carica-tuur van deze waarheid en verdraaien haar tot eene leugen. Zij roepen godsdienst-congressen samen, gegrond op hun begi-nisel, dat God de Vader is van Christenen, Joden, Mohammedanen en Heidenen als zoo-danig, en dat alle menschen broeders zijn.

Er zijn echter een paar dingen, die deze liberale menschen over het hoofd zien. Be-schijf, dat God een verterend vuur is, en dat het menschelijk geslacht in Adam verloren is? Houden zij rekening met Christus' zielsangsten en zijnen amadelijken dood aan het kruis? Of behooren deze fundamentele leerstukken tot het verleden? Indien dit zoo ware, wel mochten wij uit-roepen: o Paulus, gij hebt gedwaald toen gij u bereid verklaard, den smaad van het kruis van Christus te dragen! Phari-zeers, Sadduceers, Herodianen, Grieken, Barbaren en Romeinen, die samenpenden in hunne vijandschap tegen den Christus, waren kinderen Gods en broederen van de neder-ige volgelingen van den gekruisten Zalig-maker. Neem de soteriologie weg uit uw leerstelsel en Gods Vaderschap wordt eene aanfluiting, en de broederschap der men-schen eene wrede bespottung. Wij moesten zulk eene dorre theologie overlaten aan de

oude rationalisten, die zoo overgevoelvol konden redekavelen over den Vader van hierboven en de heerlijke eenheid der menscheit.

Wij herhalen het: Gods Vaderschap en de broederschap der menscheit zijn ook ons zeer dierbaar. We dorsten er naar, dat de toestand aanbreke in onze zondige wereld. Maar zoolang het kruis van Christus beschouwd wordt als een steen des aanstoots, die ver-wijderd moet worden opdat de lieve heiden niet beleedigd worde, is die tijd nog verre. Theologen, die beven voor het Woord, en de volheid der in Christus geopenbaarde genade kennen, moeten er uitdrukkelijk op wijzen, dat de leer van Gods Vaderschap innig verbonden is met de soteriologie. Het is Christus, die ons tot den Vader leidt, en ons vereenigt tot één gelukkig gezin, door het geloof in zijnen naam. Laat ons de waarheid najagen, en niet haar caricatuur.

Het Christendom is Gods eenige genees-middel tegen de zonde, daarom is het Chris-tendom de eenige ware religie. Ook dit klinkt vreemd in de ooren van velen onzer tijdgenooten. Schleiermacher's invloed op de ontwikkeling der theologie in de 19de eeuw is inderdaad zeer verstrekkend ge-weest. De uitwerking zijner definitie van religie, als het gevoel van absolute afhan-kelijkheid, wordt zelfs nog gevoeld onder ons, die aan het einde der eeuw leven, die bij zijn optreden haren loop juist begonnen had. Zijn invloed heeft aan diepte en breedte gewonnen door de studies van de historie en de filosofie der godsdiensten. Wij bekenen, dat deze nieuwe wetenschappen groote aantrekkelijkheid bezitten, en wij zouden de laatste zijn, om iemand van de beoefening ervan terug te houden. Als zij iets bewijzen, dan bewijzen zij de oor-spronkelijke eenheid van het menschelijk geslacht, zooals die uit de schepping zelve voortvloeit.

De religie is geen *donum superadditum*, maar maakt deel uit van datgene, wat de mensch van nature bezit. Hij was gescha-pen als een zedelijk en godsdienstig wezen, bestemd om God te verheerlijken en voor eeuwig in Hem te genieten. Hoe waar dit alles ook zij, wij zijn terzeller tijd over-tuigd, dat de natuurlijke godsdienst den mensch niet kan redden. Door de zonde is onze natuur alzo verdoorven geworden, dat de schepping zonder de genade niet de macht heeft ons te redden, en ons onzen vroegeren staat te hergeven. Niet door het verbond der werken, zooals vroegere theo-logen het uitdrukten, maar door het ver-bond der genade worden wij behouden. De soteriologie verheft de Christelijke religie tot den eenigen en algemeenen godsdienst. Zij heeft een geneesmiddel voor allen, die redding noodig hebben.

Wij voelen ons gedrongen, den theologen onzer eeuw toe te roepen, zich toch niet door de vergelijkende studie der godsdien-sten te laten verleiden, om het kruis van Christus en de redding, die alleen van dit kruis uitgaat, uit het oog te verliezen. Zoo wij in de valsche godsdiensten der heidenen elementen van waarheid ontdekken, laat ons dan met vreugde zien, dat de Christelijke religie, die dezelfde waarheden leert, de menschelijke verwachting en nooden tegemoet komt; maar laat ons niet, ook maar voor één oogenblik, aannemen, dat, om deze weinige overblijfselen van Gods gaven aan de menscheit, deze verschillende gods-diensten macht genoeg zouden bezitten om hunne aanhangers zalig te maken.

Voorts is er voor de soteriologie geen plaats in het stelsel van hen, die tot de volgelingen van Darwin en Herbert Spencer behooren. De evolutie-leer kan het Christen-dom niet als herschepping of terugkeer naar het oorspronkelijke beschouwen.

Volgens die theisten, die deze filosofie aanhangen, is de Christelijke religie de edelste vorm, waarin deze godsdienstige kien-nen zijn opgebloeid, sinds het proces der evolutie begon. Dan zou het Christendom het laatste stadium zijn in de ontwikkeling van den godsdienstigen geest des menschen, terwijl het, opgevat als herschepping, bestaat in het herstellen van de krauwe menscheit tot den staat harer vroegere gezondheid. Wij weten het, er zijn scharen van pre-dikers en eene menigte hoogleraren in de theologie, die beweren dat zij beide zienswijzen kunnen vereenigen, m. a. w. dat zij de leer der evolutie en de leer der verlossing kunnen doen overeenstem-men. Wij bekenen niet te kunnen inzien hoe dit mogelijk is. Zij zeggen ons, dat de theologen genoodzaakt zijn geworden meer dan eens hunne inzichten te wijzigen naar de resultaten der wetenschappelijke onder-zoeken. Zij wijzen op het stelsel van Copernicus en de revolutie die het tweeg-bracht in de theologie; of op de geologie en den invloed harer ontdekkingen op de uitlegging des Bijbels; of wel op de nieuwere sterrekunde en de wijziging onzer theorieën over het heelal, die er het gevolg van was.

Het is waar, dat de ontwikkeling der wetenschap ons nu en dan kan helpen onzen Bijbel beter te begrijpen dan vroeger, maar wij ontkennen, dat de theorie der evolutie een resultaat is van wetenschappelijk onder-zoek. Ze is, voor onze materialistische eeuw, wat Hegel's filosofie was voor de men-schen van vijftig jaar geleden: eene poging om de beginselen van het zijn te verklaren. Evolutie en verlossing zijn tegenstellingen; als het eene waar is, kan het andere niet waar zijn. God heeft echter in zijn Woord geopenbaard, dat Hij der menscheit het Christendom geschonken heeft als een ge-neesmiddel, om haar weder gezond te maken; en daarom moet de evolutie-leer verworpen worden. Het Christendom school niet in protoplasm. Het werd uit den hemel ge-zonden. Zijne evolutie begon, toen de Zone Gods, ontvangen van den Heiligen Geest, geboren werd uit de maagd Maria.

*) Geef mij een plek waar mijn voet kan rusten.
*) Bijvoegsel bij onze natuur.

vergevoel
Vader van
eenheid der

derschap en
heid zijn ook
er naar, dat
nigje wereld.
is beschouwd
die ver-
lieve heiden
d nog verre.
het Woord,
eopenbaarde
duidelijk op
Vaderschap
riologie. Het
der leidt, en
gezin, door
ons de waar-
atuur.

nigje genees-
is het Chris-
te. Ook dit
velen onze
invloed op
e in de 19de
trekkend ge-
definitie van
dute afhan-
vevoeld onder
ur leven, die
ist begonnen
te en breedte
in de historie
iensten. Wij
etenschappen
itten, en wij
mand van de
houden. Als
n zij de oom-
menscheijk
epping zelve

uperadditum,
gene, wat de
was gescha-
ienstige wezen,
ijken en voor
Hoe waar dit
der tijd over-
dsdienst den
de zonde is
geworden, dat
nade niet de
en ons onzen
Niet door het
roegere theo-
door het ver-
houden. De
telijke religie
n godsdienst.
oor allen, die

len theologen
ich toch niet
der godsdien-
het kruis van
alleen van dit
verlezen. Zoo
der heidenen
ikken, laat ons
le Christelijke
len leert, de
nooden tege-
iet, ook maar
i, dat, om deze
s gaven aan
illende gods-
a bezitten om
ken.

erologie geen
en, die tot de
erbert Spencer
n het Christen-
terugkeer naar

ze filosofie
de religie
deidienste kie-
et proces der
Christendom
ontwikkeling
des menschen,
pping, bestaat
e menscheid
e gezondheid,
ren van pre-
hoogleraren
dat zij beide
n, m. a. w.
en de leer
overeenstem
kunnen inzien
n ons, dat de
woorden meer
wijzen naar
pelijke onder-
stelsel van
e het tweew-
e geologie
dingen op de
e de nieuwere
nzer theorieën
volg van was.
wikkeling der
t helpen onzen
vroeger, maar
der evolutie
ppelijk onder-
istische eeuw,
voor de men-
e ene poging
te verklaren.
genstellingen;
et andere niet
in zijn Woord
enscheid het
it als een ge-
ond te maken;
ter verwerpen
chool niet in
en hemel ge-
toen de Zone
eligen Geest,
daria.

De synthetische filosofie van Herbert Spencer oefent heden ten dage op de theologen eenen ontzaglijken invloed uit. Met al de energie die in ons is, moeten wij ons tegen dien invloed schrap zetten. Laten wij het Christendom bestudeeren als herschepping, en het resultaat zal zijn: een theorie van het heelal, die ons in staat zal stellen over de materialistische en mechanische beschouwingen onzer dagen volkomen te zegevieren. De gevaren, waarop gewezen werd, zijn ongetwijfeld zeer groot, maar het zijn nog niet de allergrootste. Wij handhaven de Gereformeerde theologie, en meer bijzonderlijk dien vorm, die gewoonlijk als de Calvinistische bekend is. Zij nu genoege op onze hoede tegen het gevaar, dat uit de verwaarloozing der soteriologie voortvloeit? Ik vrees, dat wij niet altijd voorzichtig genoeg zijn. Wij moeten ons hoeden voor eenzijdigheid in onzen dogmatischen arbeid.

Het hoofdbeginsel van ons stelsel is uiteraard theologisch en niet soteriologisch. Ik herhaal het, ik wensch dit beginsel niet te wijzigen, veel minder het te verwerpen. Ik ben er van overtuigd, dat de algemeene toon onzer theologische redetwistingen veel gezonder zou zijn, als de echte Calvinistische geest weer opwaakte. Religie is niet in de eerste plaats liefde jegens den naaste, wat onze ethische vrienden ook zeggen mogen, en hoe noodig het ook zij voor de liefde onze religie te toonen; maar religie bestaat in de eerste plaats in de ware vrees Gods, die vrucht is van geloof en kennis.

Dit nu mijne overtuiging zijnde, behoeft ik toch niets te herroepen van al wat ik over het theologisch karakter van onze leer gezegd heb. Ik gevoel mij echter gedrongen er de waarschuwing aan toe te voegen, dat het ons ernstig streven moet zijn, onze theologie ten nauwste met onze anthropologie te verbinden en dat door middel der soteriologie.

Niet allen, die het Calvinisme goed gezind zijn, doen dit. Alexander Schweizer van Zurich en J. H. Scholten van Leiden noemden zich groote vrienden der Gereformeerde theologie. Het kan niet ontkend worden, dat zij de aandacht der theologen gevestigd hebben op den rijken schat, dien wij bezitten in de geschriften der groote mannen, die in de 16e en 17e eeuw, in de Gereformeerde kerken in de Nederlanden, Duitschland en Zwitserland gebloeid hebben. Ze deden dit in eer en tijd, toen de algemeene opinie het Calvinisme voor dood verklaard had.

Wij zijn dezen mannen groeten dank verschuldigd voor hunne onvermoeide pogingen om de oogen der theologen te openen voor de kracht en de schoonheid van een theologie, door velen gesmaad, maar slechts door weinigen verstaan.

Maar wat was de reden, dat deze mannen zoo veel belang stelden in de leer der Gereformeerde kerken? Men kan niet zeggen, dat zij met de Gereformeerde belijdenis zeer ingenomen waren. Zij hadden eerbied voor het beginsel, dat dit fundamenteel vormde, waarop het dogmatische gebouw was opgetrokken. Beiden vonden dit beginsel in de leer van God, hoewel zij in de formulering ervan niet geheel overeenstemden. Maar het moet erkend worden, dat zij, door het feit vast te stellen, dat het Calvinisme meer theologisch dan anthropologisch van aard is, eenen grooten en gezegenden invloed op de ontwikkeling der Gereformeerde theologie hebben uitgeoefend. Het is zeer de vraag, of de Calvinistische theologie ooit weer zou zijn opgebloeid, indien deze mannen de oogen der theologen voor deze verborgene schatten niet geopend hadden.

Intusschen, het soteriologisch karakter van het Calvinisme, dat zeer op den voorgrond treedt in de standaardwerken der Gereformeerde theologen, werd door deze mannen geheel gewijzigd. Zij behoorden tot de liberale school, die al het bovennatuurlijke uit de theologie verwijderd. Het is daarom licht te begrijpen, dat zij niets gemeen hadden met het Evangelische geloof der hervormers en der zoogenaamde scholastieke theologen der 17e eeuw. Niet Calvin, maar Schleiermacher was hun leermeester. Het was het gevaarlijke element van het Calvinisme in zijn supralapsarischen vorm, om het zoo eens te noemen, dat hen aantrok. Het kwam, naar hunne meening ten minste, huanc filosofische inzichten in het geveel. Het vrome gevoel van volstrekte afhankelijkheid en een deterministische psychologie en metaphysische leverden de bouwstoffen voor hunne eigenaardige gedachtengang.

Het was een soort Calvinisme in den overtreffenden trap, waarin hun geest, gewoon de verhouding tusschen God en de wereld van het standpunt der immanentie te zien, ruste vond. Zij schenen te denken, dat de band tusschen geloof en kennis gelegd was door middel van een pantheïstisch getint supralapsarisme. Het Calvinisme werd in hunne handen universalisme, d.w.z. de wederoprichting aller dingen, en Christus de anthropos pneumatikos, die alle menschen tot volmaaktheid voert. Voor de bloedtheologie, voor het borgtochtelijke lijden en sterven van Christus was in hun stelsel geen plaats. Het wezen zelve der theologie werd aangevat. De leer der Heilige Drieëenheid werd geheel geschrapt en de Godheid van Christus geloofend. Dit bewijst reeds afdoende, dat zij zich meer bekommerden om de verhouding der wereld tot God, dan om God zelve. Hadden zij het mysterie van het Goddelijke in de openbaring des Zaligmakers verstaan, zij hadden zeker geen caricatuur van het Calvinisme gemaakt.

Laten wij ons wachten voor zulk een dwaling. Iedere aprioristische constructie van een theologisch stelsel op de basis van een abstract beginsel buiten het terrein der genade, die immers in de eerste plaats voor zondaren noodig is, moet noodzakelijkerwijze tot verderfelijke dwalingen voeren. Er is geen Christelijke theologie bestaanbaar zonder de verlossing door Christus als

uitersten hoeksteen. Calvijn's theologie was in geen deele een bloot menscheijk bespiegeling in den geest van een idealistische filosofie. In zijne »Instituut der Christelijke godsdienst," het meesterstuk der Gereformeerde theologie, behandelt hij niet alleen de kennis van God den Schepper, maar ook de kennis van God den Verlosser, en hij vergeet niet aan te toonen, hoe Gods genade ontvangen wordt, en welke de uitwendige genademiddelen zijn, die God ingesteld heeft. Wel is zijn stelsel bealst theologisch, want zelfs van den Christus sprekende, wijst hij met nadruk op het feit, dat het God de Verlosser is, die ons den Zaligmaker geschonken heeft. Maar Calvijn kan niet van eenzijdigheid beschuldigd worden. Hij wacht zich voor het meden gaan, niet alleen wat den vorm aangaat, maar ook naar het wezen. Zijn stelsel is wel overwogen; het rijk der schepping en het rijk der genade komen beide tot hun recht. Het is rationeel maar niet rationalistisch; theologisch maar niet bespiegeland.

De hervormers waren door Christus tot God gebracht; hoe konden zij Hem vergeeten als den Zaligmaker en als het Woord? Om de theologie der Gereformeerde kerken te handhaven, moeten wij dus de eenheid van theologie en soteriologie voorop stellen, of met andere woorden: het Christendom opvatten als een herscheppingsplan.

Als wij dit kardinale punt uit het oog verliezen, snijden wij den band door, die ons aan onze vaderen bindt, ja, dan zou van ons gezegd moeten worden, dat wij een caricatuur van hunne beginselen gemaakt hadden.

Hoe gevaarlijk het is, uitsluitend theologisch te zijn, kunnen wij leeren uit de geschiedenis der Oostersche kerken. Een iegelijk die van den tegenwoordigen toestand dezer kerken op de hoogte is, zal mij zekerlijk toestemmen, dat zij schier geen teeken van leven meer geven. Op het veld der theologische wetenschap is haar invloed op de ontwikkeling der Christelijke gedachtenwereld zooged als nul. En toch waren deze kerken den toon aan bij de ontplooiing der theologie in de eerste eeuwen der Christenheid.

Met dankbaarheid gedanken wij, wat zij gedaan hebben voor de ontwikkeling der belijdenis van God en van Christus. In latere eeuwen heeft men zich bezig gehouden met bespiegelingen over de Drieëenheid en den Persoon van Christus, maar of men er in geslaagd is den voorraad onzer kennis veel te vermeerderen, is een vraag, die ik niet bevestigend zou durven beantwoorden.

Hoe verklaren wij de versteening die over deze kerken gekomen is en de armoede harer theologie?

Indien ik het wel heb, ligt het antwoord op deze vraag in het volslagen gemis aan belangstelling in de soteriologie. De Logos was alles; de soter en de soteria waren weinig in tel. De soteriologie was verdronken door een zinloos beeldendienst en een nauwgezet aanhangen van het zoogenaamde orthodoxe geloof, d. i. de Nieuw-Constantinopolitaansche belijdenis. Deze belijdenis is strikt theologisch, terwijl de subjectieve elementen der Christelijke religie niet tot ontwikkeling gebracht zijn. De plaats die het soteriologische element in de belijdenis der Roomsche kerk inneemt, kan een echt geloovige niet bevreemden; maar vergeleken met de plaats die het bij de Oostersche kerken bekleedt, verdient ze nog lof. Wij verwonderen er ons niet over, dat de Roomsche kerk in dit opzicht verre de meerdere is van hare Grieksche zuster, en wij schrijven dit onderscheid niet alleen toe aan de bewonderenswaardige inrichting harer hiërarchie, maar ten deele ook aan de betere ontwikkeling der soteriologie.

Augustinus, de grootste kerkvader van het Westen, bewijst welke kracht een man kan ontwikkelen, wiens theologie een goed geproportioneerde saamvoeging is van theologische en soteriologische elementen. In zijnen tijd was hij de kampvechter voor de Drieëenheid. Zoo wij ons niet vergissen, kunnen wij hem beschouwen als den man, in wien de ontwikkeling der leerstukken in verband met dit groote mysterie haren bekwaamsten tolk gevonden heeft. En toch, hoeveel roem verwerfde hij zich niet in de soteriologische vraagstukken, die de Christelijke wereld begonnen te beroeren, toen Pelagius zijnen loopbaan aanvang. Aan Augustinus zien wij, hoe schoon theologie en soteriologie kunnen opgroeien, als de laatste hare kracht ontleent aan de eerste, en de eerste door de laatste binnen hare grenzen wordt gehouden. Pelagius' voorbeeld is voor hetzelfde feit een negatief bewijs, want zijn theologisch stelsel bewijst, dat een niet tot een gezamenlijke ontwikkeling gebrachte theologie eindelijk op een schrale soteriologie uitloopt, terwijl een verarmde soteriologie zonder twijfel tot een levelloze theologie leiden moet.

Maar er is nu genoeg gezegd om ons te overtuigen van de noodzakelijkheid van de beoefening der soteriologie in verband met de theologie zelve. Wij moeten evenwel niet uit het oog verliezen, dat de soteriologie de plaats niet mag innemen, die wij de theologie hebben toegekend. Indien wij ten volle verstaan wat het betekent, als wij zeggen, dat het Christendom een plan van herschepping realiseert, zullen wij aan den anderen kant voor het innemen van een verkeerd standpunt en voor verdraaide voorstellingen bewaard blijven.

Er zijn velen, die in hun stelsel de soteriologie te veel op den voorgrond stellen. Wij hebben geen bezwaar tegen iemand, die een monographie over de soteriologie schrijft. Het heeft ook zijn nut boeken te schrijven over speciale leerstukken, want dit zal zekerlijk, zooals Julius Mueller zeide, een beter begrip van het gehele stelsel uitwerken, mits het organisch verband met de andere deelen, waarvan dan juist geen sprake is, niet uit het oog wordt verloren. Maar wordt

het Christendom in te engen zin beschouwd als »Erlösungs-Religion", dan zeer zeker verliezen wij aan breedte van overzicht wat wij winnen aan intensiteit.

De eerste fout, gewoonlijk gemaakt als het Christendom van uit uitsluitend soteriologisch standpunt gezien wordt, is deze, dat men het Christendom gaat beschouwen als iets geheel nieuws. Het is dan niet langer een herscheppingsplan, maar een plaatsvervanger voor het vroeger bestaande, dat geheel terzijde is gezet. Er moge eenige waarheid in schuilen, het Christendom te beschouwen als de bedeeeling des Geestes, in vergelijking met de bedeeeling der letter, maar zelfs de verhouding tusschen Oud en Nieuw Testament toont een organische verbinding, die ons in het Nieuwe een ontwikkeling van het Oude doet zien. Maar vergelijken wij het rijk der genade met het rijk der schepping, dan moet het iederen niet door sophistiek verwarden geest duidelijk zijn, dat het eerste de hersteller is van het laatste en in geen geval een nieuwe schepping. En toch zijn er vele vormen, waarin deze neiging zich in de theologie openbaart. Wij hebben geen tijd ze alle te bespreken, maar moeten ons tot enkele beperken.

Deze neiging komt uit in een verkeerd begrip van de wedergeboorte in haar beide beteekenissen: de wedergeboorte van den mensch en de wedergeboorte van de wereld.

De wedergeboorte van den mensch is naar bovengenoemde voorstelling het scheppen van iets nieuws in den mensch. Melancthon's synergisme heeft eenen schadelijken invloed gehad op het standpunt van menigen rechtzinnigen theoloog ten opzichte van de leer der wedergeboorte. Melancthon slingerde heen en weder tusschen het »stok en blok"-standpunt van de Augsburgsche confessie enerzijds en het synergisme anderzijds; het zwevende standpunt van vele theologen, die, vreezende dat de leer der algehele verdorvenheid hierdoor aan kracht verliezen zou, terugvielen tot een ultralijdelijkheid. Zij verheerlijkten de soteriologie, en maakten van den geredde een nieuw schepsel, zonder enig verband met zijn vroeger bestaan.

Ik geloof niet, dat het overdreven is hun ten laste te leggen, dat zij God onbekwaam achten zich welser met den zondaar in gemeenschap te stellen, zoodat de anthropos als zoodanig vernietigd wordt, en op zijne plaats niet een vernieuwde mensch, maar een nieuwe mensch opgroeit. De uitdrukkingen oude mensch en nieuwe mensch, in den Bijbel voorkomende, werden dan verklaard als zonden zij de vernietiging van den mensch bedoelen en het scheppen van den Christen in zijne plaats. Hoe verkeerd deze voorstelling is, zal duidelijk worden als wij letten op het feit, dat de mensch een prool den verderf is geworden, niet omdat hij ophield mensch te zijn, maar omdat hij zondaar was geworden. De zonde moest uit hem verdreven worden door de implanting des nieuwen levens; vandaar de noodzakelijkheid der wedergeboorte. De wedergeboorte was het geneesmiddel, door God verordend om dit doel te bereiken. Op den grondslag van het oude verrees het nieuwe; de persoonlijkheid, door God geschapen, bleef; alleen de eigenschappen werden veranderd. Dit standpunt is in overeenstemming met de opvatting van het Christendom als een herscheppingsplan. Neem het andere standpunt aan, dan is het Christendom niet langer een herschepping, maar een nieuwe schepping.

Met een verkeerde voorstelling van 's menschen wedergeboorte is gewoonlijk verbonden een eveneens verkeerde voorstelling van de wedergeboorte der wereld. Wij beschouwen het einde aller dingen als een apokatastasis ten panton in den zin van een volkomene verwezenlijking van alle plannen van God den Schepper, door middel van het groote Geneesmiddel, dat Hij in den Middelaar geschonken heeft. Zij echter, die het Christendom als een nieuwe schepping beschouwen, worden door hun beginsel van zelf geleid tot de veronderstelling, dat deze wereld vernietigd zal worden om plaats te maken voor den nieuwen hemel en de nieuwe aarde. In den regel zijn de Gereformeerde theologen bewaard gebleven voor zulk een gedrochtelijke voorstelling, maar in den bloeitijd der Lutherische orthodoxie hebben de Lutherische theologen aan een algemeen vernietiging van dit heelal geloofd. Dit vloede voort uit hun soteriologisch beginsel dat een nieuwe schepping des menschen eischt. Zij deden niets anders dan hun standpunt ten opzichte van de palingenesis toepassen op het gansche heelal.

De dusgenaamde Christo-centrische theologie heeft dezelfde neiging, om van het Christendom iets geheel nieuws te maken. Op dat standpunt moeten wij ons stelsel »verchristelijken". Hoe moeten wij dit doen? Zooals Dörner het opvat, door de idee God-mensch tot het wezen en de kern der religie te verheffen? Het is mij niet recht duidelijk, hoe deze idee op een aprioristische basis kan gegrond worden. God heeft Zichzelven geopenbaard in Christus, die zeer zeker de Godmensch is; maar de Schrift leert ons, dat Hij in de wereld gezonden was om te zoeken en zalig te maken, dat verloren was. Voorzeker is de Godmensch het voorwerp onzer aanbidding, maar de voorstelling der bespiegelande theologie uit het midden dezer eeuw maakt Hem tot een raadsel, en de geheele wereld meer en meer tot een onoplosbaar probleem. Het is zoo, God heeft de wereld door den Logos geschapen. Maar deed Hij dit door hem als den Godmensch? De bespiegelande theologie voert naar de grens van het pantheïsme en verheerlijkt de soteriologie niet.

Of moeten wij Ritschl navolgen, door ons stelsel als het ware te beperken tot de ontwikkeling van de Christelijke leerstukken van rechtvaardigmaking en verlossing? Moeten wij er toe komen al de schatten der theo-

logie den rug toe te keeren voor wat hij noemt: »den historischen Christus"? Weten wij wat zijn standpunt medebrengt? Eenerzijds de Natuurlijke Theologie op te geven en anderzijds de mystieke unie met den levenden Christus, die ter rechterhand Gods zit, en met ons is tot aan de volcinding der wereld. Indien iemand tot zulk een offer bereid is, ik zeker niet.

Er blijft ons dus niets over dan ten opzichte van het Christendom het zoogenaamde Evangelische standpunt in te nemen, dat onze theologie verklaart tot een verlossingsleer. Dit standpunt moge hun zeer in het geveel komen, die ons tot vervelens toe vertellen dat de religie een zaak des harten is, die vooral niet met de buitenwereld in contact mag komen. Het maakt scheiding tusschen Christendom en schepping, tusschen geloof en wetenschap, tusschen theologie en soteriologie. Het houdt zich uitsluitend bezig met de redding van zondaren, maar laat al het andere in liet bezit der wereld. Het stelt zich tevreden met de verzorging van zijn godsdienstig tuintje, omringd door hooge muren en afgesloten van Gods overige schepping. Het is gewaagd religie en theologie te verwereldlijken: het is niet minder gevaarlijk de theologie op te sluiten binnen hare eene godsdienstige grenzen.

Ik aarzel geen oogenblik zulk een standpunt verderfelijk in zijne uitwerking te noemen. In de middeleeuwen schiep het de kloosters en de belachelijke onderscheiding tusschen geestelijkheid en leeken, tusschen de gebiedende voorschriften en de Evangelische raadgevingen; in onzen tijd loopt het uit op het sectarisme en den godsdienstlozen staat. In een analyse van het Christelijk geloof moge het beginnen met de soteriologische vraag van den Heidelbergischen Catechismus: Wat is uw eenige troost beide in leven en sterven? op zijne plaats zijn; maar in het opbouwen van ons theologisch stelsel geef ik te minste de voorkeur aan de vraag van den kleinen West-Munsterschen Catechismus: Wat is het voornaamste eendooel des menschen? Het was niet meer dan natuurlijk, dat in het begin der Reformatie de groote vraag, die de geesten in beroering bracht, niet was: Hoe komen wij tot een juist begrip van een theologisch stelsel? maar: Wat moeten wij doen om zalig te worden? Maar even natuurlijk was het, dat men zich later op andere vraagstukken wierp, die meer het opbouwen van een theologisch stelsel op den grondslag der Reformatie op 't oog hadden. Het was een logisch proces, waardoor de vraag van den Heidelbergischen Catechismus: Wat is uw eenige troost in leven en sterven? veranderde in de vraag van den kleinen West-Munsterschen Catechismus: Wat is het voornaamste einde des menschen?

De Gereformeerde theologen moesten zelfs niet voor een oogenblik de wenschelijkheid aannemen, om hunne theologie in Christo-logie om te zetten. Maar wie doet dit, zult gij vragen? Een iegelijk die de Christologie als hoedbeginsel vooropstelt. Een theoloog van de Christologische school moge de theologie als zoodanig niet geheel weg-cijferen, maar hij zal vanzelf gedwongen worden zijne kennis van God in zijn Christologisch stelsel te doen opgaan, en zijne theologie door de soteriologie te laten beheerschen. Allicht zal een Christologisch theoloog mij tegenwerpen, dat hij in Christus den Vader ziet. En het kan niet ontkend worden, Christus zeide tot Philippus: »Die mij ziet, heeft den Vader gezien." Christus leidt ons terug tot den Vader, wien Hij in deze wereld verheerlijkte. En wij wandelen zijne voetstappen na, als wij hooghouden wat Zinzendorf minachtend noemde: de God-Vader-theologie van de Gereformeerde kerk. In Christus zien wij den Vader; Christus de Verlosser doet den nevel opklaren die den hemel voor ons verbergt. Het Lam Gods wijst ons op onzen Hemelschen Vader en openbaart Hem ons in zijne majesteit als den Heilige Israels, en in zijne nederbuigende liefde als God den Redder; de verzeene en ten hemel gevarende Zaligmaker opent den hemel voor onzen blik en vervult onse zielen met lof en aanbidding. Juist ter wille der soteriologie tekenen wij protest aan tegen de Christologie als het middelpunt der theologie.

Gewoonlijk bestaat er, met deze soteriologische of Christologische theologie ten nauwste verbonden, een bekrompen voorstelling van de verhouding waarin het Christendom tot de wereld staat. Onze theologie eischt deze wereld, in den ruimsen zin des woords, op voor God en voor Christus. Wij gelooven, dat Hij deze wereld toegerust heeft met vele liefdevol gaven, die tot ontwikkeling moeten gebrach worden. Denkslechts aan de organisatie der menscheid in het gezinsleven, in de maatschappij en in den Staat. Deze instellingen zijn Goddelijk van oorsprong en van bedoelen. Zij zijn gewijzigd door het tusschenbeide treden der zonde, en misschien is de instelling van den Staat eerst door de zonde noodzakelijk geworden; maar den oorspronkelijken toestand, waarin de mensch geschapen was met het doel om zijnen Schepper te verheerlijken, heeft God niet vernietigd. Een pietistische opvatting van het Christendom laat al deze vormen, waarin het menscheijk leven naar buiten treedt, links liggen of behandelt ze terloops.

Den mensch te verlossen van zonde wordt dan het hoofddoel, dat bijna al het andere verdringt. Onze theologie stelt ons in staat in dit alles Gods werk te erkennen. Wij gelooven, dat God werkt in de historie, dat wetenschap en letterkunde, kunst en nijverheid, kortom onze geheele menscheijke samenleving in al hare uitingen, niet aan den duivel, als zijnde zijn rijk, mag worden overgelaten; maar beschouwd moet worden als een gave, waarmede God de schepping sierde, en die mede deel heeft aan de verlossing door de genade. Chalmers heeft een groote waarheid uitgesproken, toen hij zeide: »Het Christendom is de ware huma-

niteit". Onze vaderen drukten dezelfde gedachte uit, door te zeggen: »Gratia naturam non tollit, sed sanat." Dit is de heerlijkheid van een theologie, die het Christendom als herscheppingsplan opvat.

Het ligt niet in onze bedoeling de zonde te verkleinen of de heerlijkheid van den Zaligmaker en zijn werk te onderschatten, maar wij wenschen allen nadruk te leggen op de waarheid, dat de zonde Gods werk niet vernietigt heeft, en dat de Zaligmaker niet een nieuwe schepping in 't leven riep, maar de bestaande verloorste. In den regel hebben de Calvinistische theologen dit feit in 't oog gehouden bij de saamstelling van hun theologisch stelsel. Ik wil niet zeggen, dat zij altijd consequent zijn geweest, of het in dit opzicht tot volmaaktheid gebrach hebben. Ik bewonder het werk der hervormers en der theologen uit de 17e eeuw; maar te zeggen, dat zij alle volkomenheden overwonnen, en al de eere Gods, in het rijk der genade en het rijk der natuur, aan het licht hebben gebrach, zou van overdreven enthousiasme getuigen.

Er zijn vele wegen, die nog niet ten einde toe bewandeld zijn. De eenheid der Natuurlijke en der Geopenbaarde theologie is in beginsel aangenomen, maar nog niet tot hare uiterste gevolgtrekking doorgevoerd. Het leerstuk der algemeene genade, in kiem te vinden in de werken onzer beste theologen, is nog niet naar behooren ontwikkeld. Andere leerstukken, zooals het stuk der verkiezing b.v., moeten in verband met de geschiedenis der menscheid in zijn geheel herzien worden, terwijl met name de eschatologie nog grotendeels een onontgonnen terrein is. Waarlijk, er is nog gelegenheid genoeg om voort te bouwen. De theologie heeft niets gemeen met een fossiel. Integendeel, zij tintelt van leven. De kerken munten uit door arbeid op praktisch terrein en wij verheugen er ons over; maar zij moeten daarbij niet de noodzakelijkheid van de ontwikkeling der theologie uit het oog verliezen, opdat zij een wel sluitend fundament mogen hebben waarop zij den bouw kunnen voortzetten. Als ik de uitdrukking bezigen mag, vooral de leiders moesten arbeiden als volkmannen en niet als amateurs.

Ik wensch aan dezen arbeid deel te nemen. Ik doe een beroep op u aller welwillendheid om mij, en de school, waaraan ik verbonden ben, te steunen. Gij Heeren Directeuren, hebt ruimschoots gelegenheid om in het belang dezer school werkzaam te zijn en haar op hechte grondslagen te zetten. Aan uwe zorg heeft zij grootelijks behoefte.

Ik wensch bij dezen arbeid saam te werken met u, Hoogleraren aan onze school. Wij hebben schouder aan schouder te staan, en te arbeiden met onvermoeiden ijver, met onkreukbare trouw.

Ik wensch te arbeiden voor u, jongeren onder de broeders, die mij, als een uwer gidsen en onderwijzers, uw vertrouwen wilt schenken. Indien wij, hoogleraren, getrouw bevonden worden in de vervulling onzer plichten, en gij in de uwe, dan zekerlijk zal de zegen des Heeren op ons rusten.

Ik wensch te arbeiden voor de kerk, opdat zij toeneeme in gehechtheid aan hare beginselen, in getrouwheid aan hare leer, tucht en eeredienst, en opdat de reden van haar bestaan verre boven twijfel en verwijt schitteren moge. Ons vertrouwen is op God. Wij wenschen te strijden voor zijne zaak. Laat onze sterkte en onze wijsheid bevonden worden te zijn in Hem, in Hem alleen. Soli Deo Gloria.

Officiële Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 11 September).

Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland te Middelburg.

Dinsdagmorgen 1 September.

25ste Zitting.

Na de gewone opening door den praeses doet deze mededeeling van een verzonden telegram aan H. M. de Koningin en van de ontvangen dankbetuiging.

Aan de oris is de schets van beginselen en grondtrekken voor de Zending, ontworpen door de hiervoor benoemde commissie.

De korte inhoud van dit uitvoerig rapport is: dat 1e als het hoogste einde der Zending wordt genoemd de eere Gods. Ook waar de Zending niet tot redding, zelfs waar ze tot verharding leidt om alle onschuld te benemen, schittert de eere van God Drieëenig. 2e. Wie zendt? De plaatselijke gemeentelijke kerk is daartoe geroepen naar het Woord Gods, terwijl tevens gerekend moet worden met het kerkverband. Niet de algemeene kerk doopt, maar alleen de plaatselijke kerk zenden, terwijl de regelen van uitvoering door de gezamenlijke kerken worden gegeven.

3e. Wie te zenden? Personen in het ambt. — Geen nieuw ambt mag worden gemaakt. — Men verandere ook de namen, die misverstand in dezen veroorzaken, en spreek liever van missionaire predikanten.

4e. Tot wie men zendt? Wij hebben te rekenen met Gods bestel en dan moeten wij in liet bijzonder zenden naar onze koloniën en wel naar het middelpunt.

5e. Hoe moet de Zending gedreven? Niet met geweld, maar door overtuiging. In een 12-tal punten wordt nu de Zendingmethode aangegeven.

6e. Het verband der Zending in viertien verdeel-

1. De verhouding tot de Overheid, 2 tot de andere kerken, 3 tot andere Zendingstaties, 4 tot de kerken van goede belijdenis in Indië.

De grondtrekken worden daarna aangewezen voor de regeling van den arbeid der Zending.

1. Van de kerken elk op zichzelf.

2. Van de gezamenlijke kerken.

3. Van meerdere kerken.

Eindelijk volgt nog de voorstelling van wat het Zendingswerk moet worden.

Het best ware een residentie te kiezen, en deze te verdeelen.